

Marius Ščavinskas, Klaipėdos universitetas, Baltijos regiono istorijos ir archeologijos institutas

Pagonybės vaizdiniai Viduramžių hagiografiniuose šaltiniuose

Daugelio pagonybės vaizdinių Viduramžių raštijoje pamatas – Šventasis Raštas ir antikinė mitologija / religija. Tyrinėtojai daro išvadą, kad Viduramžių autoriai pagonybę vaizdavo remdamiesi vadinamaisiais *interpretatio Christiana* ir *interpretatio Romana* modeliais. Toks pagonybės vaizdinių suskirstymas leidžia suvokti, kokiais modeliais buvo konstruojamas pagonybės vaizdinys. Šiame pranešime siekiama parodyti, kaip radosi vadinamoji „pagoniškoji dialektika“, remiantis *interpretatio Christiana* modelių specifiniame Viduramžių žanre – šventųjų gyvenimuose (hagiografiniuose kūriniuose).

Remiantis *interpretatio Christiana* modelių, pirmiausia pagonybė vaizduota kaip klaida, atsiradusi dėl to, kad pagonys gyveno nepažinodami Dievo. Vieni pagonys vaizduoti kaip naivūs ir ne iš piktos valios nepažinoję Dievo, tuo metu kiti – nepažinoję dėl velnio žabangų ir savo valios pastangų dėka.

Pastarasis nežinojimas traktuotas ne tik kaip bendradarbiavimas su velniu, bet ir apskritai, anot Aleksandro iš Halės ir šv. Tomo Akviniečio (abu – XIII a. teologai) – netikėjimo / pagonybės nuodėmė – *peccatum idololatriae* / *peccatum infidelitas*. Antras ryškus pagonybės vaizdinys – fizinį pavidalą turinčių dievų vaizdavimas, dažniausiai remiantis Šventuoju Raštu, priešpastatomasi nematomo ir fizinio kūno neturinčio krikščionių Dievo vaizdiniui.

Viduramžių hagiografiniuose šaltiniuose, pradedant ankstyviausiais ir baigiant vėlyvais, parašytais / sukurtais tarp X–XII a., antikiniai pagonys dažniausiai vaizduoti kaip patys netikintys savais dievais, kupini didžiulės neapykantos krikščionims, skendintys nuodėmėse (ypač puikybės, ištvirkavime, godume), nujaučiantys egzistuojant tikrą- jį neregimąjį Dievą, tačiau piktybiškai nenorintys Jo pripažinti, net įvykus stebuklams (plg. apaštalams šv. Petriui, Pauliui, Andriejui, šv. Agnietei, šv. Barborai, šv. Laurencijui, šv. Vitui ir kit. kankiniams skirtas hagiografijas). Dalis tokių antikinių pagonių akivaizdžiai pateikti kaip Kristaus dieviškumo nenorintys pripažinti žydai. Tuo metu pagonys, neturėję tiesioginių ryšių su antikinė mitologija, hagiografiniuose šaltiniuose dažniausiai vaizduoti kaip naivūs pagonys, iš kvailumo garbinantys gamtos objektus. Vis tik ir šie pagonys, anot kai kurių hagiografijų (pvz. šv. Wilibordo, šv. Lebuino, šv. Bonifacijaus, šv. Ansgaro, šv. Vaclovo, šv. Henriko ir kt.) vaizduoti bendradarbiaujantys su velniais (demonais), tik dažniausiai to nežinantys. Todėl atlikus depagonizacijos veiksmą, šie pagonys patirdavę jausmų sukrėtimus – juos ištikdavo šokas, jie verkdamo, patys savo rankomis griaudavo pagoniškus altorius ir pan.

Pranešime bus aiškinamasi, ar Viduramžių hagiografijose esantis pagonybės vaizdinys yra statiškas, būdingas visoms hagiografijoms, kiek hagiografijose esantis pagonybės vaizdinys sutampa su teologiniu pagonybės kaip nuodėmės suvokimu ir kurie „pagoniškos dialektikos“ elementai hagiografiniuose kūriniuose buvo ryškiausi ir charakteringiausi.